

του **Γιώργου Τσαντάκη**

(ιατρός, ομοιοπαθητικός)

Το θέμα της πίστης από πρώτης όψεως είναι συνδεδεμένο με μια θρησκεία και με έναν θεό που η θρησκεία αυτή λατρεύει και κατά συνέπεια με την έννοια μιας ιερότητας.

Ο Paul Tillich, ένας από τους πιο επιφανείς θεολόγους του αιώνα μας, πίστευε ότι η λέξη πίστη γίνεται καλύτερα κατανοητή ως "θεμελιώδες μέλημα". Η πίστη είναι περισσότερο μια υπαρξιακή στάση της καρδιάς παρά η αφοσίωση σε μια συγκεκριμένη θεολογική άποψη. Πίστη σημαίνει να εφεύρουμε κάτι με το θεμελιώδες μέλημά μας. Στην πράξη αυτή λέμε: «Αυτό είναι το σημαντικότερο πράγμα στην ζωή και αξίζει την αφοσίωσή μου, το πάθος και την ψυχή μου.» Ο Tillich είχε πλήρη επίγνωση του ρίσκου που προϋποθέτει η πίστη ήξερε ότι θα μπορούσαμε να αφιερώσουμε τον εαυτό μας σε λάθος πράγματα και να συνειδητοποιήσουμε στο τέλος της ζωής μας ότι είχαμε απόλυτα παρεξηγήσει την σημασία και τον σκοπό της ύπαρξής μας. Η αυθεντικότητα της πνευματικής μας ζωής εξαρτάται από το βάθος και το επίπεδο του ενδιαφέροντος με το οποίο απευθυνόμαστε σ' αυτό το βασικό έργο. Κατά την άποψη του Tillich, το κάθε ανθρώπινο ον, θρήσκο ή μη, έρχεται αντιμέτωπο με το ζήτημα της πίστης: Ποια θα είναι η οργανωτική αρχή, το θεμελιώδες μέλημα, στο οποίο θα δώσω την ζωή μου;

Σήμερα οι άνθρωποι, σε ένα μεγάλο ποσοστό τους απορρίπτουν όχι μόνο την οργανωμένη θρησκεία αλλά και το σύστημα της θρησκευτικής πίστης που την συνοδεύει. Αναζητούν ριζικά καινούργιες μορφές πνευματικότητας, κι αυτό είναι που κάνει αυτό το πνευματικό κίνημα τόσο σημαντικό.

Το βασικό πρόβλημα εδώ είναι ότι όλα μας τα παραδοσιακά συστήματα θρησκευτικής πίστης προέρχονται από μια προ-σύγχρονη εποχή, κι ωστόσο εμείς προσπαθούμε να τα κάνουμε να ταιριάξουν με την εποχή μας. Παρά τις θαυμάσιες προθέσεις και προσπάθειές μας, αυτό γίνεται όλο και πιο δύσκολο. Για να γίνουν ακόμα περισσότερο περίπλοκα τα πράγματα, σήμερα βγαίνουμε από την σύγχρονη εποχή και κατευθυνόμαστε προς μια μεταμοντέρνα εποχή. Πολλά από τα συστήματα θρησκευτικής πίστης που κατάφεραν να διατηρήσουν την ακεραιότητά τους κατά την σύγχρονη εποχή παρά την υποσκαπτική επίδραση της επιστήμης, τώρα καταρρέουν καθώς ο μεταμοντερνισμός τους καταφέρει άλλο ένα πλήγμα.

Κατά την σύγχρονη εποχή πιστεύαμε πως η αλήθεια βρισκόταν εκεί έξω περιμένοντας να την ανακαλύψουμε και πως η επιστήμη ήταν ο δρόμος προς αυτήν την αλήθεια. Ο μεταμοντερνισμός, που θέτει υπό αμφισβήτηση τις βασικές μας υποθέσεις για την ίδια την γνώση, τείνει να ανατρέψει αυτή την άποψη. Επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο θεμελιώνονται η γνώση και τα θρησκευτικά συστήματα και εισηγείται ότι αυτό που θεωρείται ως αλήθεια, εξαρτάται από τις παραδοχές οι οποίες ισχύουν σε έναν ορισμένο πολιτισμό.

Βέβαια σαν συνέχει αυτής της άποψης δεν μπορούμε να αγνοήσουμε και να μην αναφέρουμε το γεγονός που εμφανίζεται στην Ελληνική γλώσσα όπου η πίστη είναι ένα τμήμα ή είναι το περιεχόμενο της ε-πιστή-μης. Γεγονός που φέρνει αυτές τις δυο έννοιες σε μια κατάσταση

αναπόσπαστης συγγένειας, τουλάχιστον όπως τείνει να διαμορφωθεί στις συνθήκες τις εποχής μας.

Για όσο ο άνθρωπος θα εμμένει στην αποκλειστική σύνδεση της Πίστης με την θρησκεία θα στερείται της δράσης μιας συμπαντικής λειτουργίας η οποία έχει σκοπό να τον στηρίξει στην πορεία του μέσα από τις δυσκολίες του κόσμου.

Αν θέλαμε να δούμε μερικές εικόνες που περιγράφουν την πίστη θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένας δρόμος και ένας τρόπος για να περάσει την ζωή κάποιος από την μια άκρη της έως την άλλη χωρίς να αισθάνεται ότι χάνει τα βήματα του ή ότι ο δρόμος τον κουράζει, πίστη είναι όταν η ζωή του Δον Κιχώτη δεν είναι ένα απλό μυθιστόρημα αλλά ένας άλλος τρόπος για την ίδια την ζωή.

Από την δοκιμή έως το λάθος είναι μια διαδρομή στηριγμένη στην πίστη διότι η επιστημονική μεθοδολογία όταν με συνέπεια ακολουθεί τον δρόμο της εκφράζει την ακλόνητη πίστη του επιστήμονα. Αλλά η ζωή του επιστήμονα που είναι στηριγμένη στην αρχή της δοκιμής και του λάθους δεν μπορεί να χωρέσει σε οποιαδήποτε πίστη που αποβάλλει το λάθος υποστηρίζοντας μια αλάθητη τελειότητα.

Αν θα έπρεπε να μιλήσουμε για την πίστη στην εποχή μας το ερώτημα που αμέσως προκύπτει είναι αν μιλάμε για την πίστη του ανθρώπου της θρησκείας ή για την πίστη του επιστήμονα και του ερευνητή που σκυμμένος πάνω στο αντικείμενο του αφιερώνει μια ζωή σε αυτό χωρίς να λογαριάζει θυσίες και κούραση μέχρι να καταλήξει - όχι στο ζητούμενο αποτέλεσμα - αλλά στο αποτέλεσμα που η έρευνα του καταλήγει και το οποίο δεν είναι εκ των προτέρων γνωστό. Πολλές φορές στο πλαίσιο μιας θρησκείας η πίστη συγχέεται με πολλά άλλα θέματα που εμπλέκονται στο ίδιο πλαίσιο δραστηριότητας του ανθρώπου.

Υπάρχει μια βεβαίωση του Ιησού στην γυναίκα ότι η πίστη της την έσωσε, αλλά και άλλη μια βεβαίωση ότι εκείνος που θέλει να σώσει την ψυχή του πρέπει και να την χάσει. Στην πρώτη περίπτωση το θέμα άμεσα αναφέρεται στην πίστη και όχι βέβαια στην θρησκευτική, καθώς την εποχή που ο Ιησούς διατύπωνε την έκφραση αυτή δεν υπήρχε χριστιανική θρησκεία και ο ίδιος ήταν σε μια μεταβατική περίοδο, στην οποία όσοι τον πίστεψαν κυρίως τον είχαν αγαπήσει. Στη συνέχεια οδηγήθηκε στο δικαστήριο και στον Σταυρό αλλά ωστόσο πολλοί είχαν πιστέψει σε αυτόν αν και βρέθηκε να κατηγορείται και τελικά να σταυρώνεται.

Το γεγονός αυτό διαφοροποιεί την πίστη της γυναίκας αυτής από την πίστη οποιουδήποτε χριστιανού επειδή εκείνη πίστεψε στον Ιησού πριν την δόξα του στην Ανάληψη ενώ όλοι οι μετέπειτα χριστιανοί πιστεύουν εκ του ασφαλούς σε έναν βεβαιωμένο Χριστό και σε μια καθιερωμένη και αποδεκτή θρησκεία. Αν τώρα όλοι οι χριστιανοί βασίζονται στην βεβαιότητα που μια θρησκεία τους προσφέρει, εκείνη η γυναίκα δεν ζήτησε την βεβαίωση κανενός παρά μόνο του εσωτερικού της κριτηρίου και κινήτρου να αγγίξει τον χιτώνα και μόνον του Ιησού για να σωθεί. Από μια πλευρά επομένως η πίστη δεν συνδέεται με την βεβαιότητα αλλά αντίθετα παραβλέποντας την αβεβαιότητα κινείται στην πορεία που ένα βαθύ κίνητρο την καθοδηγεί.

Αλλά η βεβαιότητα είναι μια υπόθεση οριστικά καταδικασμένη από την σύγχρονη σκέψη και

επιστήμη και σύμφωνα με τον Ilya Prigogine "Όπως έχουμε ήδη υπογραμμίσει οι θεμελιώδεις νόμοι της κλασικής και της κβαντικής φυσικής εκφράζουν πλέον δυνατότητες και όχι βεβαιότητα" και συνεχίζει παρακάτω "Χρειάζονται, εκτός από τους "νόμους", τα "γεγονότα", που αποτελούν εκδηλώσεις των δυνατοτήτων οι οποίες απορρέουν από τους νόμους». Για να φτάσει στην διατύπωση ότι είμαστε μάρτυρες της γέννησης μιας επιστήμης που δεν περιορίζεται πλέον σε απλοποιημένες, εξιδανικευμένες περιπτώσεις, αλλά μας θέτει ενώπιον της πολυπλοκότητας του πραγματικού κόσμου, πρόκειται για μια επιστήμη που βλέπει την ανθρώπινη δημιουργικότητα ως μέρος μιας θεμελιώδους κατεύθυνσης, η οποία είναι κοινή σε όλα τα επίπεδα της φύσης".

Στην εποχή μας η βεβαιότητα έχει κυριαρχήσει σαν ανάγκη αλλά επειδή φυσικά είναι αδύνατον να υποστηριχθεί και να αποδειχθεί η οποιαδήποτε βεβαιότητα, ενώ η αβεβαιότητα καταλαμβάνει συνεχώς και περισσότερο χώρο στην επιστημονική και φιλοσοφική σκέψη το ερώτημα που τίθεται πλέον δεν είναι η έλλειψη της πίστης και γι' αυτό δεν θα πρέπει κανείς να κατηγορήσει τον άνθρωπο. Το πρόβλημα αναδύεται την στιγμή που η πίστη θέλει να κατευθύνεται σε κάτι το βέβαιο σε έναν κόσμο ουσιαστικής αβεβαιότητας. Έτσι ο άνθρωπος δεν είναι ότι βρίσκεται χωρίς πίστη αλλά χωρίς το ψευδαισθητικό στήριγμα της πίστης, την βεβαιότητα. Ακριβώς όπως η επιστήμη εδώ και αρκετές δεκαετίες έχασε την βεβαιότητα των νόμων που είναι το ουσιαστικό στήριγμα της, με το άνοιγμα στα χαοτικά συστήματα παρόμοια και η πίστη χάνει το στήριγμα της και δοκιμάζεται με το άνοιγμα της σε μια πορεία διαρκούς κίνησης δημιουργίας για να στηρίξει τον άνθρωπο και όχι τον Θεό.

Όσον αφορά το θέμα της ύπαρξης διαφορετικών ειδών πίστης θα μπορούσαμε να διακρίνουμε μερικές περιπτώσεις. Την πίστη εκείνη που έχει υποκείμενο αλλά δεν έχει αντικείμενο, δηλαδή ο άνθρωπος που πιστεύει ή «εγώ πιστεύω» και αυτό χαρακτηρίζει μια στάση απέναντι στην ζωή και τα συμβαίνοντα της. Στην περίπτωση αυτή εντάσσεται και η κατηγορία των εύπιστων που τείνουν να πιστεύουν οποιονδήποτε και οποιαδήποτε δήλωση εμφανίζεται στον ορίζοντά τους.

Υπάρχει επίσης η πίστη που έχει αντικείμενο αλλά δεν έχει υποκείμενο, όπως π.χ. η πίστη στον θεό ή σε οτιδήποτε άλλο. Εδώ υπονοείται μια πίστη πολλές φορές απόλυτη όπου σε ένα πλαίσιο υποκειμενικότητας περιγράφει ελλιπώς - χωρίς να προσδιορίζει το αντικείμενο της - μια ενέργεια την οποία μάλλον υποχρεώνεται να ακολουθήσει ο άνθρωπος. Τέλος υπάρχει η πίστη που έχει υποκείμενο και αντικείμενο και περιγράφει πιο ολοκληρωμένα μια δημιουργούμενη σχέση, εγώ πιστεύω στον Θεό. Μια φράση που περιέχει μια καταφατική δήλωση που εκφράζει την ενέργεια ενός υποκειμένου έναντι ενός αντικειμένου. Στην περίπτωση αυτή το υποκείμενο δομεί συνεχώς μια σχέση με το αντικείμενο καθώς η οποιαδήποτε σχέση βρίσκεται σε ένα συνεχές γίγνεσθαι επειδή οι δυο πλευρές της σχέσης συνεχώς τροποποιούνται στα πλαίσια της εξέλιξης.

Ωστόσο στην οποιαδήποτε σχέση πίστης αυτό που αρχικά πρέπει να στηρίζεται είναι το υποκείμενο, ο πιστεύων καθώς αυτός βρίσκεται σε μια κατάσταση δεκτικότητας έναντι του αντικειμένου. Ο άνθρωπος μπορεί να πιστεύει στην θεραπεία του επειδή περιμένει να απαλλαγεί από την αρρώστια, ή μπορεί να πιστεύει στην σωτηρία του από μια δύσκολη κατάσταση αλλά και στις δυο αυτές περιπτώσεις η πίστη βρίσκεται και πάλι σε μια ελλειμματικότητα επειδή και στις δυο περιπτώσεις πιστεύει σε ένα τελικό όφελος που

ουσιαστικά δεν είναι το αντικείμενο της πίστης. Διότι δεν προσδιορίζεται «εκείνο» το οποίο θα επιφέρει την θεραπεία ή την σωτηρία αλλά αφήνεται σε μια αόριστη κίνηση που πρόκειται να τον βοηθήσει. Διότι όταν λέμε «πιστεύω στην θεραπεία μου» τότε ο άνθρωπος υπονοεί το φάρμακο ή το μηχανήμα ή τον γιατρό που θα τον θεραπεύσει. Στην περίπτωση αυτή, ακόμη και αν ο άνθρωπος υποστηρίζει ότι ουσιαστικά πιστεύει σε έναν θεό, δεν κάνει τίποτε άλλο από το να εμφανίζει μια περίπτωση ειδωλολατρίας που πια στην εποχή μας φαίνεται να καταδικάζεται από οποιαδήποτε άποψη.

Η κατάσταση της πίστης, ωστόσο, είναι εκείνη που μας εισάγει σε σχέση με πράγματα που δεν είναι συνηθισμένα στην καθημερινή ζωή, αλλά ανήκουν σε μια διάσταση στην οποία δεν έχουμε πρόσβαση ζώντας την καθημερινότητάς μας, όχι όμως ότι δεν περιλαμβάνονται μέσα σε αυτήν. Η επέκταση του ορίζοντα της ζωής μας επομένως μέσω της πίστης και η αντίληψη του νέου επίπεδου κατανόησης αντιστοιχεί με μια διεύρυνση της συνειδητότητας που συνδέεται κατ' αυτό τον τρόπο άμεσα με την συνειδητότητα. Η πίστη δεν είναι η συνειδητότητα αλλά ο ελκυστής εκείνος που οδηγεί την συνειδητότητα να στραφεί στην ανακάλυψη νέων πεδίων ύπαρξης και γνώσης. Τότε η πίστη καταφέρνει να οδηγήσει από την συνειδητότητα στην υπερσυνειδητότητα και να φέρει την ανθρώπινη ύπαρξη στο κατώφλι του αληθινού Θεού.

Ημερομηνία καταχώρησης: 19.4.2007